

УДК 159.9:796

Портна І.Л.,

*старший викладач кафедри фізичного виховання
Гуманітарного інституту
Київського університету імені Бориса Грінченка;*

Іванько В.В.,

*старший викладач кафедри фізичного виховання
Гуманітарного інституту
Київського університету імені Бориса Грінченка*

ГУМАНІСТИЧНІ ІДЕЇ ОСОБИСТІСНО ЗОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ У ПРОЦЕСІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

У статті проаналізовано вітчизняні дослідження щодо вирішення проблеми особистісно зорієнтованого виховання, розглянуто принципи гуманістично-демократичної педагогіки, які зумовили розробку нового напрямку в освіті — особистісно зорієнтованого підходу до навчально-виховного процесу.

Ключові слова: гуманізм, фізичне виховання, особистісно зорієнтований підхід.

Актуальність. Аналізуючи вітчизняні розробки проблеми особистісно зорієнтованого виховання, варто визначити психологічну концепцію І. Беха, що є підґрунтям для формування нових педагогічних концепцій [1].

Згідно з тлумаченням українського педагогічного словника: «особистісний підхід — послідовне ставлення педагога до вихованця як до особистості, як до свідомого відповідального суб'єкта власного розвитку і як до суб'єкта виховної взаємодії» [2].

Початок теоретичного рівня розробки вітчизняної гуманістичної педагогічної науки пов'язаний з іменами таких педагогів-гуманістів, як Г. Сковорода, К. Ушинський, П. Блонський.

Одним із важливих компонентів гармонійного розвитку особистості є фізичне виховання, яке з погляду гуманістичної педагогіки такий же невід'ємний показник ефективності освіти, як рівень знань та вихованості. Фізичне виховання висуває найголовніше завдання на сучасному етапі: піклування про здоров'я школярів, сприяння їх фізичному

та особистісному розвитку, що вимагає пошуку нових шляхів і підходів у педагогічній діяльності.

Результати наукових досліджень свідчать про те, що функція фізичного виховання, яка полягає в зміцненні здоров'я та фізичному вдосконаленні дітей, суттєво відображується на розвитку пізнавальних процесів, впливає на психоемоційну регуляцію, сприяє соціалізації особистості.

У свою чергу, Г. Сковорода, український педагог, філософ, поет, представник етико-гуманістичного напрямку вітчизняного просвітництва основними педагогічними принципами вважав виховання природних здібностей дитини на засадах гуманізму, демократії, високої моральності, любові до батьківщини і свого народу. Він вважав, що головним завдання вчителів є допомога підростаючій особистості усвідомити свої потенційні можливості. Адже кожній дитині притаманні певні здібності й здатності. Г. Сковорода здійснив перші спроби активного втілення гуманістичних ідей педагогічної науки у фізичне виховання.

Особливе місце фізичному загартуванню відводилося й у Запорозькій Січі. Молоді козаки систематично розвивали природні задатки, однаково піклувались про своє інтелектуальне, моральне, духовне і фізичне вдосконалення [3].

Основні засади творення української системи тіловиховання сформулював Г. Ващенко: поєднання тіловиховання з розумовим, моральним, естетичним вихованням; вирішення за допомогою тіловиховання головних історичних завдань — створення незалежної соборної України, розбудова її господарства; поєднання тіловиховання із самовихованням особистості — усвідомлення цілей, завдань і сенсу фізичного виховання і на цій основі самостійні, без наказів і муштри, заняття духовним і тілесним вдосконаленням. Історичним підґрунтям системи тіловиховання, на його думку, має стати історія і культура різних народів світу.

Поставлену мету може вирішити лише повернення до гуманізації фізичного виховання, яке проявляється у відмові від насильницьких, авторитарних методів у стосунках між вчителями і учнями; створенні умов кожному учаснику педагогічного процесу для повного розвитку своїх фізичних і духовних здібностей. Гуманістичні цінності освіти передбачають зміну авторитарно-дисциплінарної моделі навчання на особистісно зорієнтовану.

Фізичний розвиток студента як суб'єкта природи висуває цілком нові завдання фізичного виховання, які пов'язані зі збереженням

здоров'я; увагою до його тілесності, розвитку його природних потреб, здібностей; вихованням його екологічної освіти. З іншого боку, найважливішим компонентом фізичного виховання студента як члена суспільства має бути процес соціалізації, дорослішання, становлення цілісної особистості.

Розробляючи нові напрями системи фізичного виховання на основі особистісно зорієнтованої освіти, науковці визначають перш за все пріоритетність виховних завдань (духовно-моральних) щодо завдань навчання: формування знань, умінь та навичок розвитку фізичних здібностей.

Виходячи з вищевикладеного, можна визначити завдання особистісно зорієнтованого підходу у фізичному вихованні:

- врахування та розвиток індивідуальних фізичних, пізнавальних і творчих здібностей особистості;

- своєчасне виявлення, ініціювання, використання індивідуального досвіду учня, виховання потреби у самовдосконаленні та саморозвитку особистості;

- формування індивідуального стилю рухової діяльності кожного школяра, яка зорієнтована на його потенційні можливості, на задоволення особистісних потреб і соціальних запитів;

- виховання соціально значущих моральних та індивідуально-психологічних якостей особистості;

- принцип суб'єктності відносин у процесі фізичного виховання передбачає поступове перетворення студента з об'єкта в суб'єкт діяльності. Диференціація обсягу, інтенсивності та спрямованості навантажень залежно від рівня психофізичних можливостей і стану здоров'я студентів забезпечить підвищення розумової і фізичної працездатності під час організованих форм навчання і фізичного виховання;

- принцип індивідуалізації режимів рухової життєдіяльності відповідно до особистісного розвитку кожного студента передбачає систематичні знання про дитину, стан її здоров'я, фізичний та емоційний розвиток і здатність до пізнання, за допомогою чого можливим стає узгодження стадій розвитку особистості, своєчасного визначення сильних сторін та потреб кожного відповідно до вимог навчальної діяльності;

- інтеграція пізнавальної та рухової діяльності передбачає розвиток і прояв пізнавальних процесів: уявлення, мислення і сприйняття не ізольовано, а в контексті з руховим розвитком;

- гармонійність формування і розвитку духовних і фізичних здібностей, а також особистісних психологічних якостей.

Сучасна педагогічна система особистісно зорієнтованого підходу потребує подальшої розробки виховного впливу в різних напрямках. Особливо актуальною є проблема використання педагогічних інновацій у галузі фізичного виховання, де особлива увага викладача зосереджена на зовнішньо-процесуальній діяльності, а не на особистості, її індивідуальності [4]. У роботі викладачів фізичної культури спостерігається схематичність, яка базується не на власній педагогічній концепції, а на механічному запозиченні «передового педагогічного досвіду».

Висновки. Формування і розвиток концепції особистісно зорієнтованої освіти є результатом сучасних протиріч між предметно центрованою, авторитарною парадигмою навчально-виховного процесу і гуманістичною орієнтацією суспільства, а також самою природою людини.

Основними елементами системи реалізації особистісного підходу у фізичному вихованні є психофізіологічна і соціальна індивідуальність, яка презентує психофізичні можливості, потребово-мотиваційну сферу, її ціннісні орієнтації та соціальні установки, індивідуально-психологічні властивості, що проявляються в процесі соціальних відносин.

Головні завданнями особистісного підходу у фізичному вихованні: врахування та розвиток індивідуальних фізичних, пізнавальних і творчих здібностей; своєчасне виявлення, ініціювання, використання індивідуального досвіду, виховання потреби у самовдосконаленні та саморозвитку особистості; формування індивідуального стилю рухової діяльності, яка зорієнтована на потенційні можливості, на задоволення особистісних потреб і соціальних запитів; виховання соціально значущих моральних та індивідуально-психологічних якостей особистості.

Джерела

1. Бех І.Д. Проблеми методів виховання в сучасній школі // Педагогіка і психологія. — 1996. — № 4. — С. 136–140.
2. Арсенко М. Актуальні проблеми розвитку фізичної культури і спорту на межі ХХІ століття [Текст] : зб. наук. пр. / М. Арсенко. — Д., 1998. — 113 с.
3. Ковпак І.В. Особливості розвитку фізичної культури в Україні // Традиції фізичної культури в Україні : зб. наук. статей. — К. : ІЗМН, 1997. — С. 109–114.

4. Фролова Н. Реалізація теоретичного та методичного аспектів особистісно-зорієнтованого підходу у фізичному вихованні / Фролова Н. // Фізична культура, спорт та здоров'я нації : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції : зб. наук. праць. — Вінниця. — 2001. — С. 420–422.

В статье проанализированы отечественные исследования по проблеме личностно ориентированного воспитания, рассмотрены принципы гуманистически-демократической педагогики, которые обусловили разработку нового направления в образовании — личностно ориентированного подхода в учебно-воспитательном процессе.

Ключевые слова: гуманизм, физическое воспитание, личностно ориентированный подход.

The article analyzes national research in personality-oriented education, studies principles of humanistic-based and democratic pedagogy that determine development of a new direction in education — personality-oriented approach to the educational process.

Key words: humanism, physical training, personality-oriented approach.